

Andrzej Łuczyszyn

Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów we Wrocławiu

ROZWÓJ LOKALNEJ PRZESTRZENI SPOŁECZNO-EKONOMICZNEJ

Streszczenie: Przestrzeń w dobie globalizacji współczesnej gospodarki odgrywa coraz częściej rolę strategiczną i staje się dobrem rzadkim. Problemy poruszane w dyskusji toczącej się wokół sposobu rozumienia i wykonywania przez instytucje publiczne zadań na rzecz rozwoju lokalnego koncentrują się wokół misji tych instytucji na przełomie wieków. Samorząd terytorialny jako instytucja pełni funkcję pomostową między państwem a społeczeństwem, w której najważniejszym zadaniem do realizacji musi być kreacja dobra wspólnego. Podmioty te, przez właściwe pojmowanie swojego obszaru zarządzania oraz wzajemne relacje, muszą się stać niezwykle skuteczne w pokonywaniu podstawowych barier, ale zarazem powinny dysponować normami konkretnego działania społecznego.

Słowa kluczowe: przestrzeń publiczna, przestrzeń społeczno-ekonomiczna, rozwój lokalny, samorząd terytorialny.

1. Wstęp

Współczesna gospodarka określana mianem gospodarki opartej na wiedzy ma specyficzne cechy, a jej efektywność pokazywana jest nie tylko w wymiarze międzynarodowym i krajowym, ale przede wszystkim w wymiarze regionalnym i lokalnym. W zależności od tego, w jakim przekroju przebiegają procesy gospodarcze, możemy mówić o skali gospodarowania w przestrzeni społeczno-ekonomicznej. Przestrzeń ta w okresie postępującej globalizacji współczesnej gospodarki coraz częściej odgrywa rolę strategiczną i staje się dobrem rzadkim.

W tych warunkach współczesne problemy rozwoju gospodarczego wymagają szczególnej uwagi, gdyż postęp społeczno-gospodarczy indukuje coraz większy udział wszystkich autorytatywnych podmiotów sfery publicznej, prywatnej i społecznej. Z kolei uwarunkowania wynikające z wstąpienia Polski do Unii Europejskiej zmuszają wręcz do kreowania nowoczesnej dynamicznej polityki rozwojowej wykorzystującej aktywność, wiedzę, moralność, otwartość i tożsamość mikro- i makroregionalną.

Kwestie dotyczące sposobu rozumienia i wykonywania przez instytucje publiczne zadań na rzecz rozwoju lokalnego koncentrują się wokół misji tych instytucji na przełomie wieków. W dobie funkcjonowania gospodarki wymagającej wręcz odejścia od konserwatyizmu rola i znaczenie głównych podmiotów prowadzących działalność w sferze publicznej i społecznej wzrastają w sposób szczególny. Wynika to z faktu, że władze publiczne pełnią funkcję służebną wobec społeczności, co powoduje, że relacje między nimi a społeczeństwem muszą się opierać na wzajemnym szacunku i uznawaniu swoich kompetencji i funkcji. Nadając społecznościom lokalnym ekonomiczny i moralny kierunek rozwoju, wzmacnia się je i powoduje, że są one wewnętrznie bogatsze i zróżnicowane, niemniej zróżnicowanie to jest zgodne z prawami naturalnego rozwoju.

Lokalna społeczność w warunkach decentralizacji poziomów i ośrodków władzy potrzebuje pola do inicjatywy społecznej, ale inicjatywa ta nie może być samodzielna i niejednokrotnie grożąca zanikiem wspólnoty. Jest to spowodowane tym, że rozwój lokalny wymaga takich inicjatyw, które będą kreowały nowe wartości w danej przestrzeni społeczno-ekonomicznej, w tym także wartości duchowe.

2. Istota i mechanizm rozwoju lokalnego

W aktualnym ujęciu rozwój lokalny nie oznacza zamykania się miejscowych społeczności, lecz wprost przeciwnie – podkreśla się w nim potrzebę otwarcia i rozwijania sieci relacji w skali międzyregionalnej, a nawet krajowej czy ponadnarodowej. Stanowi on wyraz solidarności lokalnej tworzącej nowe stosunki społeczne i oznacza wolę mieszkańców mikroregionu odnośnie do waloryzacji bogactw lokalnych¹, co zarazem wpływa na rozwój gospodarczy. Można powiedzieć, że rozwój lokalny to, najogólniej rzecz biorąc, kreowanie nowych wartości².

Zdaniem A. Klasika³ podstawowymi składowymi rozwoju lokalnego i regionalnego traktowanego integralnie są: wzrost gospodarczy i zatrudnienie, wzrost dobrobytu i jakości życia, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej, rozwój technologiczny i innowacje, restrukturyzacja i dywersyfikacja działalności gospodarczych, rozwój usług i zasobów społecznych, wzrost ruchliwości zawodowej i społecznej, rozwój infrastruktury instytucjonalnej, polepszenie jakości środowiska, wzbogacenie tożsamości i procesy integracyjne.

¹ A. Sztando, *Interwencjonizm samorządowy – obszary i instrumenty oddziaływania samorządu terytorialnego na gospodarkę*, [w:] *Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce*, red. M. Obrebalski, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 785, AE, Wrocław 1998, s. 125.

² A. Klasik, *Zarządzanie rozwojem lokalnym*, [w:] *Zarządzanie rozwojem gminy w zespołach miejsko-przemysłowych*, red. F. Kuźnik, AE, Katowice 1996, s. 16.

³ A. Klasik, F. Kuźnik, *Planowanie strategiczne rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego – doświadczenia i perspektywy*, red. S. Dolata, Uniwersytet Opolski, Opole 1998, s. 395-404.

G. Gorzelak traktuje rozwój lokalny jako proces, w którym władze lokalne i/lub organizacje sąsiedzkie angażują się w celu stymulowania lub przynajmniej utrzymania działalności gospodarczej i/lub zatrudnienia⁴.

Efekty działań prorozwojowych na rzecz lokalnej gospodarki są już od dawna przedmiotem szerokich rozważań teoretycznych i pragmatycznych. W samej treści ekonomicznej mocno akcentuje się w nich rolę wszelkiego rodzaju podmiotów gospodarczych, które przyczyniają się do tworzenia nowych miejsc pracy, a tym samym – do wzrostu dochodów miejscowej ludności, wzrostu dochodów budżetowych, wprowadzenia innowacji, postępu technologicznego i organizacyjnego. Organizowanie i inicjowanie przedsięwzięć rozwojowych na szczeblu lokalnym przyczynia się także do zwiększenia konkurencyjności danego obszaru, jak również do lepszego zaspokojenia potrzeb mieszkańców, podniesienia standardu funkcjonowania społeczności lokalnej i zwiększenia poczucia wspólnoty (np. w gminie).

Pobudzanie rozwoju lokalnej gospodarki opiera się na właściwym rozpoznawaniu potrzeb wszystkich podmiotów działających w lokalnej przestrzeni społeczno-ekonomicznej, a następnie na podejmowaniu takich działań, które stymulują rozwój; są nimi:

- cykliczna ocena zachodzących przemian,
- ustalanie hierarchii celów, które dany lokalny system przestrzenny powinien osiągnąć w bliższej i dalszej perspektywie,
- dokonywanie ocen zasobów lokalnego systemu przestrzennego,
- osiągnięcie odpowiedniej sprawności zarówno w strukturach samorządowych, jak i poza nimi.

Rolą władz lokalnych, jako administratora procesów rozwojowych, jest stworzenie warunków stabilnego, harmonijnego i dynamicznego rozwoju gospodarczego danej jednostki terytorialnej przy wykorzystaniu wszystkich zasobów, uwarunkowań, możliwości i szans wynikających z otoczenia, które rozwojowi mogą służyć⁵. Z kolei pomoc w tworzeniu warunków do lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego zależy nie tylko od możliwości finansowych czy rozwiązań formalnoprawnych, ale przede wszystkim od chęci i gotowości wszystkich uczestników lokalnej sceny. W kontekście tego istotnego znaczenia nabiera świadomość władz lokalnych co do zapotrzebowania na działalność instytucji wspierania i pobudzania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego w przestrzeni, w której się on dokonuje.

⁴ G. Gorzelak, *Strategie i instrumenty rozwoju regionalnego*, [w:] *Gmina, przedsiębiorczość, promocja*, Uniwersytet Warszawski, Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Warszawa 1992, s. 19.

⁵ M. Kogut-Jaworska, *Znaczenie głównych barier w rozwoju lokalnej gospodarki (na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych w gminach województwa zachodniopomorskiego)*, [w:] *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 501, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2008, s. 89-90.

Aby tak określony rozwój nastąpił, należy określić jego cele, wśród których wymienia się⁶:

- zapewnienie ludziom miejsc pracy i dochodów na odpowiednim w ich odczuciu poziomie,
- zapewnienie warunków bytu materialnego, w tym: wyżywienia, mieszkania i przebywania w środowisku nieszkodzącym zdrowiu,
- zapewnienie warunków rozwoju duchowego, a w tym: moralnego, kształcenia, dostępu do informacji, obcowania z kulturą i rozrywką, podróży i kontaktów z szeroko rozumianym otoczeniem,
- zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i dobrych perspektyw na przyszłość, a w tym poczucia stabilizacji (zabezpieczenie dorobku życia) i szans rozwoju następnego pokolenia.

Choć opisane cele mają charakter uniwersalny, to szczególnego znaczenia nabierają w ostatnim okresie te, które wyzwają potrzebę wzrostu gospodarczego przez rozwój duchowy i moralny, rozwój kultury i tożsamości obywateli z własnym regionem. Duże bezrobocie, wysoka inflacja, spadek PKB, brak poszanowania ładu przestrzennego i rozbieżności w poziomie rozwoju regionów, marginalizacja obszarów peryferyjnych, w tym przede wszystkim wiejskich – to wyznaczniki do inicjowania wspólnotowej polityki rozwoju lokalnego opartej na zasadzie subsydiarności.

3. Tradycja i globalizacja jako czynniki kształtujące lokalną przestrzeń społeczno-ekonomiczną

W klasycznym ujęciu przestrzeń to trójwymiarowa rozciągłość (obszar) mająca atrybuty jednorodności, nieskończoności i nieograniczoności. Zachodzą w niej wszystkie zjawiska fizyczne. Jest to również miejsce zajmowane przez przedmioty materialne⁷.

Śród wielu definicji przestrzeni do analizy procesów rozwojowych niezbędna jest przestrzeń społeczno-ekonomiczna, czyli taka, która podkreśla możliwość oddziaływania na nią człowieka w procesie gospodarowania. Z kolei przestrzeń publiczna to wszelkie miejsca dostępne powszechnie i nieodpłatnie, fizyczna przestrzeń, w której może znaleźć się każda jednostka społeczna.

Organizacja przestrzeni publicznej i społeczno-ekonomicznej wpływa na sposób kontaktowania się ludzi, dlatego też możemy wyróżnić przestrzeń do społeczną

⁶ A. Łuczyszyn, *Bezpieczeństwo publiczne jako czynnik rozwoju lokalnego*, [w:] *Przekształcenia w polskim systemie ekonomiczno-społecznym ze szczególnym uwzględnieniem systemu finansowego*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów we Wrocławiu nr 25, Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów, Wrocław 2008, s. 77.

⁷ M. Pięta-Kanurska, *Najnowsze tendencje zachodzące w przestrzeni społeczno-ekonomicznej z uwzględnieniem miast*, [w:] *Kierunki transformacji społeczno-ekonomicznej przestrzeni Polski ze szczególnym uwzględnieniem obszarów metropolitalnych*, red. M. Łyszczak, K. Wilk, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1087, AE, Wrocław 2005, s. 111.

i odspołecznioną. Na sposób używania przestrzeni wpływają zaś relacja, w której pozostajemy z innymi osobami zajmującymi tę przestrzeń, cechy osobowości oraz informacje i nastawienie, jakie mamy wchodząc w interakcję z innymi osobami obecnymi.

Aby zorientować się w tej niełatwej problematyce, już na początku trzeba podkreślić, że myśl tę oprzeć należy na wielu wspólnych relacjach na linii sektor publiczny–sektor prywatny, które są warunkiem podstawowym dla przyszłych daleko idących wniosków. Jedną z nich bez wątpienia jest tradycja.

Należy powiedzieć, że czymś innym jest tradycja w życiu lokalnego społeczeństwa, a jeszcze czymś innym – tradycja w procesie gospodarowania. W przestrzeni społeczno-ekonomicznej jest to nie do przecenienia, gdyż w strategicznych celach rozwoju lokalnego wymienia się zawsze cele budowania wartości dla przyszłych pokoleń. Jest to istotne, ponieważ każda tradycja powstaje w ten sposób, że pewne formy społecznego działania z czasem krzepną i stopniowo ulegają stabilizacji, co daje im cechy czasami wprost zdumiewającej trwałości.

Rozwijając ten wątek, wskazać należy, że tradycje społeczne są zainicjowane przez potrzeby zarówno duchowe, jak i materialne. Wiadomo, że są one nieograniczone i rozwojowe. Z tego m.in. powodu można wskazać na pewną twórczość tradycji w lokalnym społeczeństwie, która przez działalność niektórych instytucji jest także innowacyjna. Zadaniem władz lokalnych jest zatem stwarzanie właściwego klimatu do utrzymywania dobrych tradycji w sektorze zarówno publicznym, jak i prywatnym. Istnieje na tej linii niepowtarzalna szansa, aby zadania jednej i drugiej strony trafiły do kolejnych pokoleń.

Innym problemem jest zjawisko globalizacji. Władza lokalna jest w znacznym stopniu obserwatorem wielu zmian służących postępowi innowacyjności jako elementu gospodarki opartej na wiedzy. Ma to duże znaczenie w kształtowaniu funkcji danego lokalnego systemu społeczno-gospodarczego. Mamy do czynienia chociażby z zanikaniem stylu wiejskiego i dominacją nad nim stylu miejskiego. Dodatkowo w sposób niezwykle dynamiczny zachodzi zjawisko ruralizmu powodujące przenikanie się tych stylów. Ma to bezpośredni wpływ na podział zasobów zarówno rzeczowych, finansowych, jak i ludzkich. Samo wzmocnienie funkcji miejskich kosztem wiejskich przejawia się chociażby swego rodzaju eksplozją demograficzną w dużych miastach, mimo że mamy do czynienia z niżem demograficznym, a to postrzegane jest jako główna bariera rozwoju środowisk wiejskich i miejskich.

Wzmocnienie pozycji dużych miast doprowadza do tworzenia się przestrzennych sieci gospodarczych, pomiędzy którymi wytwarza się sieciowy system połączeń intensywniejszy niż relacje z otoczeniem. Powoduje to tzw. efekt tunelu polegający na tym, że obszary położone poza układem dużych miast nie korzystają z jego pozytywnych efektów. W tych warunkach rola ośrodków mniejszych, w tym przede wszystkim peryferyjnych, winna być wzmocniana oddolnymi inicjatywami. Inicjatywy te bez wsparcia lokalnych sił nie przenikną do metropolii, aby zatrzymać zjawisko nieciągłości (przerywania) przestrzeni, a tym samym ograniczenia roli ośrodków

mniejszych w rozwoju regionu. Praktyka pokazuje, że potrzebne są wspólne wartości do budowania (wypełniania) luki między ośrodkami centrum a peryferiami. Rola samorządu terytorialnego jako ogniwa pomostowego w tych warunkach jest niezastąpiona. Muszą to być działania zmierzające do poprawy świadomości indywidualnej i wspólnotowej, a kreację dobra wspólnego powinna cechować zawsze wartość. Ostatecznie jest nią nie tylko suma dogodnych warunków rozwoju, ale sam rozwój. W tych warunkach potrzebne jest współdziałanie (przenikanie) z dołu w górę, tj. od gminy aż do województwa, zgodnie z zasadą pomocniczości. W grę wchodzi – jakże słuszna – dosłowna pomocniczość w postaci subwencji, dotacji itp.

W dobie wizji społeczeństwa obywatelskiego o wysokiej świadomości moralnej, orientacji etycznej, poczuciu odpowiedzialności potrzebne jest poszukiwanie pewnego konsensusu, który będzie bronił przed występującymi już zróżnicowaniami w poziomie dochodów, bezrobocia itp. Można powiedzieć, że potrzebna jest swoista zgoda moralna na werdykt większościowych procedur. Zatem niezbędne są tutaj rozważania o granicy prawdziwej demokracji.

4. Demokryzacja lokalnej przestrzeni publicznej

Gospodarce lokalnej niezwyklego wymiaru nadaje demokryzacja życia. Przejawia się ona chociażby w tym, że w lokalnym społeczeństwie wzrosła świadomość jego praw. Ta świadomość rośnie permanentnie nie tylko w dobie procesów globalizacji, ale także bez względu na różnice polityczne danych gospodarek krajowych, regionalnych czy lokalnych. Jednocześnie wzrasta uświadomienie na wolność opinii publicznej.

Jednym z pojęć, do których często się odwołuje podczas debat publicznych, jest demokracja. Można ją postrzegać jako polityczny produkt finalny zachodniej cywilizacji. Uważa się również, że demokracja jest swoistą instytucją. Bardzo często uznaje się ją za sposób sprawowania władzy. W ujęciu szczytu kształtują się podzielone formy władzy, od dołu z kolei narastają wspomniane urządzenia lokalne – samorządne gminy, powiaty, regiony. Treścią owych urządzeń odgórnych i oddolnych nie przestaje być bezpieczeństwo, oświata, gospodarka wyrastająca ze sprzężenia pracy i kapitału.

Bez względu na to, jak patrzymy na demokrację i jak ją definiujemy, w jej funkcjonowaniu zauważa się dwa główne czynniki: prawo koalicji, czyli zrzeczeń, z których wywodzą się desygnowani w wyborach politycy, oraz samorządy terytorialne przenoszące zarządzanie publiczne w zasięg codzienności. Wymienione instytucje wyprzedza coś, co jest pierwotniejsze względem nich, a mianowicie społeczeństwo.

Współczesna demokracja czy też demokracja liberalna to pojęcie obejmujące skomplikowany system polityczny (procedury, prawo, konstytucjonalizm), ideę reprezentacji, parlamentaryzm, partie itd. Przy tym im bardziej ów system staje się

skomplikowany, tym częściej krytykuje się liberalną demokrację za deficyt demokracji, tj. za postępujący proces wyobcowania struktur władzy politycznej od obywateli i za niedostateczny poziom obywatelskiego zaangażowania w sprawy publiczne.

Jednym z najistotniejszych obszarów konfliktu, jaki powoduje demokracja liberalna jako projekt kulturowy, jest konflikt z wszelkimi instytucjami życia społecznego, w których tradycja i autorytet odgrywają zasadniczą rolę. W rozważaniach na temat roli instytucji publicznych w przestrzeni w odniesieniu do procesów demokratyzacji kraju należałoby zatem za punkt wyjściowy obrać fakt, że demokracja nie jest instytucją, lecz pewną zasadą organizującą życie społeczeństw, a więc wpływającą także na kształt instytucji w nich istniejących. Może ona z powodzeniem wpływać na sposób ukształtowania i funkcjonowania instytucji i procedur.

Nie bez znaczenia jest odwoływanie się do sfery polityki, bo to właśnie tutaj prymat pojęcia demokracji jest bezdyskusyjny. Instytucjami w tej sferze są zatem państwo, które organizuje polityczny wymiar życia społecznego, a także jego ustrój. Jednak współcześnie demokracja przyjęła rozumienie demokracji jako naczelnej zasady regulującej nie tylko charakter państwa, lecz także przenikającej wszystkie dziedziny życia społecznego. Zatem rozwój lokalny jest zarazem rozwojem społecznym, gospodarczym, przestrzennym i politycznym.

W demokracji występuje polaryzacja między poglądami większości i mniejszości, z których mniejszość wcale nie rezygnuje. Ma to bardzo istotne znaczenie z punktu widzenia chociażby lokalnych konfliktów i napięć nie tylko pomiędzy obywatelami, ale także między instytucjami publicznymi a demokracją. Między innymi w lokalnych środowiskach niezwykle sztuką staje się umiejętność zarządzania publicznego, którego cechy w dobie demokratyzacji przestrzeni muszą być specyficzne.

5. Otwartość jako cecha publicznego zarządzania

Nieodłączną cechą współczesnej cywilizacji jest pluralizm. Nie istnieje żaden rozsądny powód pozwalający przypuszczać, że nasze społeczeństwo będzie stanowiło wyjątek od tej zasady. Dzisiejszy rozwój lokalny potrzebuje z kolei otwartości, i to wzajemnej. Nie jest ona jednak łatwa tam, gdzie potrzeba taka jest nowa i gdzie warunki historyczne nie wytworzyły wspomnianej odpowiedniej tradycji w skali lokalnej. Szczególna rola takiej cechy przypada sferze zarządzania gospodarką lokalną, a praktyczne jej stosowanie wymaga pewnej umiejętności, pewnej dyspozycji w myśleniu oraz określonego typu wyobraźni, co przejawia się jako cecha intelektualna. Praktykowanie postawy otwartej wymaga zrozumienia (w pewnym przynajmniej stopniu) względności czy niepełności własnego sposobu myślenia i postępowania. Wiąże się z tym także zagadnienie typu wyobraźni pozwalającej choćby częściowo zrozumieć sposób myślenia i postępowania inny niż własny, czasem bardzo od niego odległy. Trzeba uwzględnić, że cechy te nie są w naszym społeczeństwie powszechnie spotykane.

Panujący w naszym kraju ustrój, a zarazem układ sił społecznych powoduje, że utrwalanie się wśród Polaków postawy otwartej zależy w dużej mierze od tego, w jakim stopniu będzie ona reprezentowana i akceptowana przez społeczeństwo i większościowe lokalne siły polityczne. Jednym słowem: rozwój lokalnej przestrzeni publicznej zależy obecnie od tendencji występujących wewnątrz lokalnego systemu i od warunków (czynników) zewnętrznych. Jest on także uwarunkowany ogólnym społecznym klimatem i postawą wszystkich grup społecznych. Jest oczywiste, że postawa otwarta działa łagodząco na zadrażnienia w społeczności lokalnej, a dla rozwoju lokalnego ważne jest, aby charakter światopoglądowy, który ma integrować lokalną społeczność, był w miarę jednolity. Znaczenie ma nie tylko sama atmosfera czy sam klimat, ale również bezpośredni cel, jaki stawia sobie lokalna społeczność. Wydaje się, że nie może on być nastawiony na osłabienie związku między sektorem publicznym a prywatnym. Każdy cel strategiczny rozwoju, np. gminy, musi być formułowany jako stwarzanie racjonalnych przesłanek do świadomego i celowego działania (polityki finansowej, inwestycyjnej itp.) w skali lokalnej.

Otwartość liczyła się i nadal się liczy w Polsce wśród ludzi zaangażowanych w życie społeczne. Jest ona gwarantem sukcesu w dłuższej perspektywie, nie zaś doraźnie. Władze lokalne powinny poszukiwać szans na rozwój swoich systemów przestrzennych chociażby ze względu na panujący w nich układ sił. Lokalni liderzy powinni uspołeczniać problematykę zarządzania miastem, bo otwartość tych sił stwarza zawsze dobry klimat do rozwoju. Władze lokalne muszą zatem wypracowywać swój otwarty styl zarządzania.

Wiadomo, że proces głębokich przemian gospodarczych powiązany z globalizacją współczesnej gospodarki niesie za sobą zarówno pozytywne efekty, jak i skutki niepożądane. Dlatego też rola dotychczasowego kształtu samorządu terytorialnego uformowanego przez długi ciąg warunków nie tylko historycznych wydaje się jeszcze silniejsza w formacji psychicznej lokalnych społeczności. Trzeba pamiętać, że warunkiem wszelkiej reformy (odnowy) jest zdolność do refleksji i umiejętność odróżniania tego, co istotne, od elementów zmiennych i mniej lub bardziej przypadkowych. Właśnie samorząd terytorialny i instytucje go wspierające, w szczególności peryferyjne przestrzenie powinny przede wszystkim w tym upatrywać szans na wzrost i rozwój.

Jedną z bardzo istotnych kwestii przy kreowaniu rozwoju lokalnego w wymiarze społecznym i ekonomicznym jest tzw. wzrost społeczeństwa, a zatem podnoszenie poziomu bezpieczeństwa i respektowania ludzkich praw, poprawianie oświaty, szkolnictwa, kultury i wreszcie pomnożenie dobrobytu i dostatku materialnego narodu i państwa. W procesie tym najistotniejsze miejsce zajmuje ludność – możliwie najbardziej intelektualnie wyspecjalizowana.

6. Zakończenie

W dobie globalizacji współczesnej gospodarki i demokratyzacji życia społecznego, gospodarczego i politycznego rola samorządu terytorialnego w kreowaniu rozwoju lokalnego jest wyjątkowa. Ta wyjątkowość wynika chociażby z tego, że pełni on funkcję pomostową między państwem a społeczeństwem, której głównym zadaniem musi być tworzenie dobra wspólnego. Podmioty te, przez właściwe pojmowanie swojego obszaru zarządzania i wzajemne relacje, muszą się stać niezwykle skuteczne w pokonywaniu podstawowych barier, ale zarazem powinny dysponować normami konkretnego działania społecznego.

Demokracja nie może być pojmowana jako wolność w ujęciu wczesnego liberalizmu autonomicznego wobec państwa, gdyż wymaga ciągłej instytucjonalizacji. W przekrojach lokalnych jest to istotne, ponieważ może się ona przejawiać jako zasada pozostawiona bez kontroli społecznej. Z tego też powodu samorząd terytorialny winien czuwać nad partycypacją obywateli danego regionu (mikroregionu) w decyzjach, przede wszystkim gospodarczych. Realizacja scenariuszy rozwoju i tworzenia misji danego lokalnego systemu przestrzennego musi się odbywać drogą uspołeczniania wiedzy na temat zarządzania publicznego. Lokalne władze przez właściwie dobraną wspólnotową politykę rozwoju lokalnego powinny dążyć do utrzymywania porządku moralnego, do dynamicznie pojętego dobra wspólnego, które z kolei musi być oparte na normach porządku prawnego.

Warunki życia znacznie się zmieniły. Nastąpił postęp w komunikowaniu się ludzi, co wpływa na wytwarzanie się nowych cech kultury. Otwartość, dojrzałość, krytyczność, jakość – to najważniejsze cechy współczesnych liderów, gdyż proces uprzemysłowienia i urbanizacja, a także inne czynniki rozwijają życie społeczne i tworzą tzw. kulturę masową. Tym samym tworzą się nowe sposoby myślenia.

Dla podmiotów publicznych celem samym w sobie powinno być zatem dążenie do nieprzerywania więzi na linii: postęp w dużym mieście i brak czynników rozwoju w małym. Oznacza to, że dla władzy publicznej najistotniejszym zadaniem powinno być określenie właściwego charakteru pomocy i dbanie o warunki i środki potrzebne do rozprzestrzeniania procesów rozwoju lokalnego.

Literatura

- Brol R., *Praktyka planowania strategicznego w skali lokalnej – studium przypadku*, [w:] *Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce*, red. M. Obrębalski, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 734, AE, Wrocław 1996.
- Gorzela G., *Strategie i instrumenty rozwoju regionalnego*, [w:] *Gmina, przedsiębiorczość, promocja*, Uniwersytet Warszawski, Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Warszawa 1992.
- Klasik A., *Zarządzanie rozwojem lokalnym*, [w:] *Zarządzanie rozwojem gminy w zespołach miejsko-przemysłowych*, red. F. Kuźnik, AE, Katowice 1996.

- Klasik A., Kuźnik F., *Planowanie strategiczne rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego – doświadczenia i perspektywy*, red. S. Dolata, Uniwersytet Opolski, Opole 1998.
- Kogut-Jaworska M., *Znaczenie głównych barier w rozwoju lokalnej gospodarki (na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych w gminach województwa zachodniopomorskiego)*, [w:] *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 501, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2008.
- Łuczyszyn A., *Bezpieczeństwo publiczne jako czynnik rozwoju lokalnego*, [w:] *Przekształcenia w polskim systemie ekonomiczno-społecznym ze szczególnym uwzględnieniem systemu finansowego*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów we Wrocławiu nr 25, Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów we Wrocławiu, Wrocław 2008.
- Pięta-Kanurska M., *Najnowsze tendencje zachodzące w przestrzeni społeczno-ekonomicznej z uwzględnieniem miast*, [w:] *Kierunki transformacji społeczno-ekonomicznej przestrzeni Polski ze szczególnym uwzględnieniem obszarów metropolitalnych*, red. M. Łyszczak, K. Wilk, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1087, AE, Wrocław 2005.
- Sztando A., *Interwencjonizm samorządowy – obszary i instrumenty oddziaływania samorządu terytorialnego na gospodarkę*, [w:] *Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce*, red. M. Obrębalski, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 785, AE, Wrocław 1998.
- Wojciechowski E., *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym*, Difin, Warszawa 2003.

DEVELOPMENT OF LOCAL SOCIO-ECONOMIC SPACE

Summary: In the times of contemporary economy globalization space area has more strategic role and is a rare good.

The problems which are nowadays discussed on understanding and accomplishing the tasks of a local development by public institutions concentrate on the mission that these institutions have performed through the centuries. Self-government as an institution performs a platform function between the state (and its elements as local government) and society where the main task to accomplish is the creation of a common good. These subjects through the proper understanding of their area of administration and mutual relations have to become exceptionally effective in overcoming basic barriers and at the same time they should have precise social activity norms.